

İslam Dünyasında Üniversiteler ve İslami İlimler Uluslararası Sempozyumu (28- 30 Mayıs 2021)

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi tarafından 28, 29 ve 30 Mayıs tarihlerinde İslam Dünyasında Üniversiteler ve İslami İlimler Sempozyumu düzenlendi. Katılımcıların online olarak bağlandığı sempozyum, Mardin Artuklu Üniversitesi youtube kanalından canlı olarak yayınlandı. Üç gün süren sempozyum programında Türkiye'deki üniversitelerin yanı sıra Orta Asya'dan Kuzey Afrika'ya, Hint alt kıtasından Arabistan Yarımadasına, Rusya'dan Endonezya'ya birçok ülkedeki üniversite ve fakültelerin kurumsal yapıları, öğretim programları, strateji, yöntem ve teknikleri, öğretim kadrosu, öğrenci profili gibi konularda çalışmalar sunuldu, değerlendirmeler yapıldı.

Sempozyum, cuma günü Öğr. Gör. Ömer Yakan'ın Kur'an-ı Kerim tilavetiyle başladı ve sempozyum koordinatörü Dr. Öğr. Üyesi Fikret Özçelik'in takdim konuşmasıyla devam etti. Özçelik, İslam dünyasındaki tedrisat sürecindeki dönüşümlere vurgu yaparak sempozyumun temel amacının, yüksek öğretim kurumlarındaki İslami ilimler tedrisatının düşünsel zeminleri, vizyon ve amaçları, eğitim ve öğretimdeki metotları, araştırma alanları, siyasi ve sosyal ilişkileri, teknolojik alt yapıları gibi birçok yönden incelenmesi ve böylece İslami ilimler alanında etkileşim ve iş birliğinin artırılması olduğunu belirtti. Oturumda daha sonra Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Özcoşar'ın açılış konuşması yer aldı. Özcoşar, üniversite fikrinin akademik bilginin metalaşması, öğrenci bursları hatta alternatif üniversite deneyimleri de dahil olmak üzere üniversite ile ilgili tüm tartışmaların Batı tipi üniversitelerle ilişkisi olduğunu ve İslam dünyasında üniversitelerin özgün, özgür ve öznel bir konumlandırmaya ihtiyacı olduğunu ifade etti. Eleştiren ve alternatifler sunan çalışmalara dair beklentisini dile getiren Özcoşar, Mardin Artuklu Üniversitesinde benimsenen ahlak, bilgi ve üretim merkezli eğitim modelinin bu çabalardan biri olduğunu belirtti. Oturumda daha sonra Dünya Âlimler Birliği Genel Sekreteri Prof. Dr. Ali el-Karadaği ve İslam Düşünce Enstitüsü Kurucu Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez'in açılış konferansları yer aldı. Karadaği "Oku" emrinin müteaddi bir fiil olduğu ve

bunun da umum ifade ettiğini belirterek şeri ilimler tanımlamasının doğru olmadığını, ilimlerin teklifi ve tabii ilimler olarak paralel bir şekilde sürdürülmesi gerektiğini vurguladı. İslam dünyasının akıl, duyu ve tecrübenin yanı sıra bunların tümünü de kapsayan bir de vahiy gibi bir kaynağı olduğunu, fakat bu kaynağın rububiyet ve insana saygı eksenli bir okumaya ihtiyacı olduğunu ifade etti. Görmez ise konuşmasında külli yaklaşımın ihmal edilmesi ve metodoloji sorununa dikkat çekerek İslam dünyasında medreseden üniversiteye geçiş sürecinde dört farklı tecrübenin söz konusu olduğunu belirtti. Bu tecrübeleri, (1) kadim medreselerin üniversitelere dönüşümü, (2) üniversiteler bünyesinde açılan İlahiyat ve benzeri fakülteler, (3) İslam ülkelerinin çoğunda İslami ilimlerin her biri için kurulan müstakil fakülteler hatta üniversiteler ve (4) İslam üniversiteleri tecrübesi olarak sıraladı. Bunların her birine örnekler vererek olumlu ve olumsuz yönlerine dikkat çeken Görmez, yeni bir tecrübeye ihtiyaç olduğunu belirtti.

Sempozyum, açılış konferanslarının ardından Doç. Dr. Abdurrahman Ensari başkanlığındaki ilk oturumla devam etti. Oturumda Hadis ilmindeki tenkit çalışmalarının günümüzde bilimsel metodolojinin gelişimine etkilerine, bu metodolojideki eleştiri kriterlerinin evrensel bilgiye ulaşmada vazgeçilmezliğine dikkat çekildi. Dr. Öğretim Üyesi Abdul Jawad Hamam, Hadis ilimleri öğretimindeki eğitim öğretim becerileri konusunu ele alırken Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Saylan, Medine İslam Üniversitesi Hadis Fakültesi'nde uygulanan müfredat ve hazırlanan tez konularına dair incelemelerini paylaştı.

Doç. Dr. Taha Nas başkanlığındaki ikinci oturumda üniversite öğrencilerinin fıkhi yönelimlerini araştıran bir anket çalışmasının sonuçları değerlendirildi, Tefsir ve Kur'an ilimleri alanında yüksek lisans ve doktora programlarında uygulanmakta olan yöntemlere dair Yalova Üniversitesi özelinde bir çalışma sunuldu. Medreseden üniversiteye geçiş sürecinde İslami ilimlerde meydana gelen farklılaşmalar ve bunun sonucunda ortaya çıkan sorunlar epistemolojik ve kuramsal düzeyde tartışıldı. Oturumda ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki fıkıh alan derslerini inceleyen ve Rusya Üniversite ve enstitülerindeki İslami ilimler eğitimi kurumsal yapı ve işleyişi ile öğretimi bakımından ele alan araştırmalar sunuldu.

Sempozyumun cuma günü son oturumu ise Dr. Öğr. Üyesi Hacer Şahinalp başkanlığında yapıldı. Oturumda Prof. Dr. Recep Ardoğan, üniversite programlarında interdisipliner çalışmaların önemine dikkat

çekerek Sistematik Kelamın temel konularının psikiyatri, genetik, nörobilim gibi güncel bilimsel çalışmaların ışığında yeniden ele alınması üzerinde durdu ve yeni bir alan olarak İctimai Kelam ilminin inşa edilmesine ihtiyaç olduğunu belirtti. Prof. Dr. Hasan Al-Khattaf da üniversitelerde ihtisaslaşmayı intihal edilmiş bir metodolojinin ürünü olarak değerlendirip, şeri ilimlerin tabii ilimlerden ayrılmasının mümkün olmadığına, durum böyle iken farklı ülkelerde İslami ilimlerin sadece bir alanına yönelik üniversite ve fakültelerin açılmasının bir tezat oluşturduğuna dikkat çekti. Oturumda Pakistan üniversitelerindeki oryantalist yaklaşımlar, kelam araştırmalarında mantık ve felsefenin sağladığı imkânlar ve yükseköğretim kurumlarının felsefe programlarında İslâm düşüncesiyle ilgili lisans dersleri konuşmacılar tarafından ele alınan diğer konular oldu.

Sempozyumun ikinci günü olan 29 Mayıs Cumartesi günü toplamda beş oturum gerçekleştirildi. Birinci oturumun başkanlığını Doç. Dr. Halil Akçay yaptı ve medreselerde Kürt müellifler tarafından yazılan dilbilim kitapları, Eyyubi Kürt kadınlarının ilim ve kültür hayatına katkıları, Duhok ve çevresindeki mescitlerdeki eğitim faaliyetleri, radikal görüşlerle mücadelede İslami ilimler, Eyyübîler Dönemi Mısır medreselerinde Sünnilik olgusu ve bu dönemdeki ilmi geleneğin Tasavvuf'la ilişkisi konuşmacılar tarafından ele alındı.

İkinci oturum Doç. Dr. Kutbettin Ekinci başkanlığında yapıldı. Oturumda betimsel olarak Tefsir ilmindeki modern teoriler, modern teknolojiler, teknolojik gelişmeler sonrasında ortaya çıkan bilimsel tefsir ekolü, Kur'an-ı Kerim ve Tecvit derslerinde öğretim metotları, Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde tefsir dersleri konuşmacıların üzerinde durduğu konular oldu.

Üçüncü oturumun başkanlığını Doç. Dr. Veysi Ünverdi yaptı. Oturumda Türkiye'de Din Eğitimi Bilimi, islamofobi konusundaki lisansüstü tezler, Hadis ve Tarih örneği üzerinden üniversitelerde İslami ilimler arasında disiplinler arası çalışmalar ele alındı. Doç. Dr. İbrahim Aldibou kendisinin de bir süre görev yaptığı Halep Şeriat Fakültesi Müfredatını tanıttı ve buradaki müfredatın bütüncül ve esnek oluşu gibi birçok yönden diğer üniversiteler için model teşkil edebileceğini belirtti.

Dr. Öğr. Üyesi Hamit Salihoglu başkanlığındaki dördüncü oturumda İstanbul ve Marmara üniversiteleri lisansüstü tefsir programları, Mısır'daki eğitim sistemi ve el-Ezher Üniversitesi Daru'l-Ulum Fakültesi'nin kuruluşu

buradaki eğitimin muhtevası, İran'da İlahiyat Fakülteleri ve Tahran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde eğitim öğretim, Kuzey Afrika'da yüksek öğretimin gelişimi ve Zeytune Üniversitesinin bölgenin ilim ve kültür hayatındaki rolü ele alındı. Türkiye, İran, Mısır ve Tunus'un önde gelen üniversiteleri hakkında verilen bilgiler oturumu takip edenlerin karşılaştırma yapabilmesine olanak sağlaması açısından önemliydi.

Cumartesi günü son oturumda Dr. Öğr. Üyesi Maşallah Turan başkanlık yaptı ve Malezya Uluslararası İslam Üniversitesinin oluşumunda katkısı olan Müslüman gençler hareketi ve el-Attas ve Farukî'nin savunduğu, aynı zamanda da üniversitenin temel misyonunu oluşturan bilginin İslamleştirilmesi teorisine dair bir sunum yapıldı. Selçuklular ve Zengiler döneminde ortaya çıkan düşünce akımları karşısında İslam üniversitelerinin kuruluşu, Sünnî ve Şîî müfredatların bir arada uygulanmakta olduğu Aligarh İlahiyat Fakültesi ele alındı. Eğitimde değerler ve İslami ilimler ile İslami ilimlerin gelişiminde modern metodolojilerin kullanımının bir örneği olarak İslam iktisadı da konuşmacıların çalışma yaptıkları diğer alanlar oldu.

296

Pazar günü üç oturum ve bir de kapanış oturumu yapıldı. Dr. Öğr. Üyesi Hakime Reyyan Yaşar başkanlığındaki ilk oturumda kültür, sanat ve sosyal hayatla iç içe bir üniversite örneği olarak Endonezya İslam Üniversitesi'ne dair bir çalışma sunuldu. Oturumda daha sonra İslam sanatlarının İlahiyat ve Şeriat Fakültelerindeki durumu, geleceğin davetçi kişiliğinin inşasında akademik personelin rolü ve Pakistan üniversitelerindeki çağdaş hareketlerin topluma yansımalarına dair sunumlar yapıldı.

İkinci oturumun başkanlığını Dr. Öğr. Üyesi Fikret Özçelik yaptı. Oturumda konuşmacılar, Türkiye'deki üniversitelerde Dinler Tarihine dair araştırmalarda temel problemler, Kur'an ilimlerinin Arapçayla ilişkisi, Siyer araştırmalarının interdisipliner bir yaklaşımla yapılmasına yönelik bir öneri olarak Psikososyotarih yaklaşım ve İslami ilimler eğitiminde beklentiler ve karşılaşılan sorunlar üzerinde durdu. Kırgızistan'da uzun süre görev yapmış olan Doç. Dr. Ferhat Gökçe de Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesini incelediği tebliği sundu.

Üçüncü oturumun başkanlığını Dr. Öğr. Üyesi M. Ata Deniz yaptı ve oturumda Suudi Arabistan Medine İslam Üniversitesi Hadis Fakültesindeki Hadis dersleri müfredatına, İslami ilimlerin çağdaş dini hareketlerle

mücadeledeki rolüne, Pakistan Diyûbend Medreselerinde Tasavvuf eğitimine, Kırgızistan'da İlahiyat Fakültelerinin güncel durumuna ve burada İslami ilimler geleneğinin oluşumuna ve Katar Üniversitesi'ndeki İslam'a Davet Bölümü'ne dair değerlendirmeler yapıldı.

Dr. Öğr. Üyesi Fikret Özçelik başkanlığındaki kapanış oturumunda ise üç gün boyunca yapılan sunumlar değerlendirildi. Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ömer Bozkurt, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. Recep Ardoğan, Duhok Üniversitesi Beşerî İlimler Fakültesinden Prof. Dr. Noori Abduraman İbrahim ve Katar Üniversitesi Şeriat ve İslami İlimler Fakültesinden Prof. Dr. Hasan Al-Khattaf yapılan sunumları değerlendirerek yapılabilecek çalışmalara dair önerilerde bulundular.

Farklı üniversitelerden çok sayıda akademisyenin katılımıyla gerçekleşen ve üç gün süren programda 52 tebliğ sunuldu. Türkçe ve Arapçanın yanı sıra İngilizce ve Kürtçe sunumlar da yapıldı. Tüm oturumlarda ayrıca soru cevap faslı açılıp canlı sohbet aktif tutularak katılımcıların ve programı takip edenlerin de soru ve katkılarına imkân sağlandı.

Sempozyum farklı tarihsel, kültürel, sosyal şartlarda ortaya çıkmış özgün birer yapı arz eden üniversitelerde İslami ilimleri, tarihsel gelişim süreci, kurumsal yapı içindeki yeri, bu yapıların işleyişi, vizyonları, programları, öğretim stratejileri, akademik personel ve öğrencileri gibi birçok yönden ele alması yönüyle ilgi çekiciydi. Organizasyon, İslami ilimlerin üniversite çatısı altındaki gelişim ve dönüşümünü karşılaştırmalı olarak sunma ve asırların tecrübesini içerisinde barındıran kurumların ve bilimsel disiplinlerin yanında genç kurumsal yapılar ve akademik disiplinleri bir arada değerlendirebilme imkânı verme açısından da farklı bir deneyim sağladı.

Arş. Gör. Elif Atlı

Mardin Artuklu Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi Din Eğitimi Bilim Dalı